

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria -Vlada-Government

*Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë - Ministarstva Obrazovanja Nauke i
Tehnologije -Ministry of Education Science &Technology*

**NEZAVISNA KOMISIJA ZA PREGLED NASTAVNOG MATERIJALA NA
SRPSKOM JEZIKU**

Sveobuhvatni izveštaj
24. jun 2010.
Priština, Kosovo

Uvod

Osnovne informacije

Na osnovu Sveobuhvatnog predloga rešenja statusa Kosova¹ (SPRS), i kako je utvrđeno Ustavom Republike Kosovo², pripadnici zajednica imaju pravo na javno obrazovanje na jednom od zvaničnih jezika Kosova po svom izboru na svim nivoima. Pored toga, pripadnici zajednica imaju i pravo na predškolsko, osnovno i srednje javno obrazovanje na svom jeziku u meri propisanoj zakonom. Zvanični jezici Republike Kosovo su albanski i srpski.³ Ovaj izveštaj se bavi isključivo situacijom sa javnim obrazovanjem u osnovnim i srednjim školama gde se nastava obavlja na srpskom jeziku.

Trenutno, javne osnovne i srednje škole u Republici Kosovo u kojima se nastava održava na srpskom jeziku koriste nastavni plan i program i udžbenike proizvedene i odobrene od strane Ministarstva za obrazovanje Republike Srbije. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT) Republike Kosovo trenutno nema na raspolaganju niti nastavni plan niti udžbenike na srpskom jeziku, koji bi se koristili u osnovnim i srednjim školama u Republici Kosovo. MONT je trenutno angažovan na sveobuhvatnom programu obnove i reforme nastavnih programa i udžbenika za osnovne i srednje škole. Ovaj posao se odvija na osnovu nacрта Kosovskog okvirnog nastavnog plana (KONP). Očekuje se da usvajanje i uvođenje KONP-a dovedu do izrade i nastavnih planova i udžbenika koji bi se

¹ SPRS Aneks II, Prava zajednica i njihovih pripadnika, član 3, stavovi (b) i (c).

² Ustav, član 59 [Prava zajednica i njihovih pripadnika], stavovi (2) i (3).

³ Ustav, član 1 [Opšti principi], stav 1.6. Takođe postoji i ograničena odredba o službenoj upotrebi turskog, bosanskog i romskog jezika na Kosovu, ali to je izvan opsega ovog izveštaja.

koristili u osnovnim i srednjim školama na Kosovu, u korist mogućnosti obavljanja nastavnog procesa na svakom od jezika priznatih za tu svrhu. Tu spada i celokupna verzija na srpskom jeziku.

U međuvremenu, dok ne budu završeni novi nastavni program i udžbenici na srpskom jeziku utemeljeni na KONP-u, biće i dalje neophodno korišćenje nastavnog programa i udžbenika na srpskom jeziku sačinjenih u Republici Srbiji. Da bi se predupredili bilo kakvi prigovori u vezi sa korišćenjem ovog obrazovnog plana i nastavnih materijala, doneta je odredba o pregledu i proveri ovog programa i nastavnog materijala u smislu usklađenosti sa Ustavom i zakonima Republike Kosovo.

Zakonska osnova

Sveobuhvatni predlog rešenja statusa Kosova (SPRS), u svom Aneksu III o decentralizaciji, bavio se pitanjem upotrebe obrazovnog plana i programa Republike Srbije. Član 7 ovog Aneksa daje sledeće odredbe:

7.1 Kada se radi o nastavnom planu i programu u školama na Kosovu u kojima se nastava odvija na srpskom jeziku:

7.1.1 Škole u kojima se nastava odvija na srpskom jeziku mogu da primenjuju nastavni plan i program ili udžbenike koje je izradilo Ministarstvo prosvete Republike Srbije, pošto o tome obaveste Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju Kosova.

7.1.2 U slučaju da kosovsko Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju ima prigovor na primenu određenog nastavnog plana i programa ili udžbenika, predmet će biti prosleđen nezavisnoj komisiji radi razmatranja pomenutog nastavnog plana i programa ili udžbenika, kako bi se obezbedila usaglašenost sa Ustavom Kosova i zakonima koji su usvojeni u skladu sa ovim Rešenjem.

Ovaj član nastavlja u pravcu pružanja određenih detalja u vezi sa članstvom i organizacijom pomenute nezavisne komisije.⁴

SPRS je ugrađen u Ustav Republike Kosovo njegovim članom 143. Posledično tome, gore navedene odredbe čine sastavni deo ustavnog poretka Kosova.

U prvom tromesečju 2009. godine, Međunarodni civilni predstavnik, ustanovljen na osnovu SPRS-a, po svom ovlašćenju da bude vrhovni tumač odredaba SPRS-a,⁵ utvrdio je da je neophodno osnovati ovu nezavisnu komisiju radi aktivne provere i pregleda celokupnog nastavnog plana i programa i udžbenika na srpskom jeziku koji su u upotrebi na Kosovu, po kriterijumu usklađenosti sa Ustavom

⁴ Dalje odredbe člana 7 Aneksa III o organizaciji glase:

7.1.3 Nezavisnu komisiju činiće i tri (3) predstavnika koje biraju poslanici Skupštine Kosova koji zauzimaju mesta koja su rezervisana ili zagarantovana za zajednicu kosovskih Srba, tri (3) predstavnika koje je izabralo Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije Kosova, i jedan (1) međunarodni član kojeg je odabrao i koji predstavlja Međunarodnog civilnog predstavnika.

7.1.4 Komisija sve odluke donosi većinom glasova, i njen predsednik se menja svake godine, tako da jedne godine predsednik bude predstavnik kojeg su izabrali poslanici Skupštine Kosova koji zauzimaju mesta rezervisana ili zagarantovana za zajednicu kosovskih Srba, a druge godine predstavnik kojeg je izabralo Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije Kosova.

⁵ Aneks IX SPRS-a, Međunarodni civilni predstavnik, član 2, Mandat i ovlašćenja Međunarodnog civilnog predstavnika, stav 2.1 pod (a)

Kosova. Ova odluka zasniva se na priznanju činjenice da će, u nedostatku nastavnog programa na srpskom jeziku sačinjenog na Kosovu, i dok se ne izrade reformisani nastavni program i udžbenici po proceduri KONP-a, biti neophodno da se na Kosovu postigne konsenzus u vezi sa kontinuiranim korišćenjem nastavnog programa i programa i udžbenika koje je izradilo Ministarstvo prosvete Republike Srbije, kako bi se obezbedilo ostvarivanje prava na obrazovanje za svu decu čije školovanje se odvija na srpskom jeziku.

Aprila meseca 2009. godine, ministar za obrazovanje, nauku i tehnologiju, zajedno sa Međunarodnim civilnim predstavnikom, javno je obznanio osnivanje Nezavisne komisije. Članovi su imenovani u skladu sa članom 7.1.3 Aneksa III SPRS-a. Početak rada komisije bio je odlagan zbog različitih razloga. Kao rezultat tih odlaganja, jedan broj ljudi koji su na početku bili imenovani za članove komisije nije više bio dostupan, te je bilo potrebno odrediti nove članove.

Vlada Kosova je 10. septembra 2009. usvojila Odluku o nezavisnoj komisiji.⁶ Ova odluka je uspostavila nezavisnu komisiju, zacrtala njene dužnosti i odgovornosti, i obezbedila finansijsku potporu za njen rad.

Ministar za obrazovanje, nauku i tehnologiju je 11. novembra 2009. izdao Administrativno uputstvo o Nezavisnoj komisiji za pregled nastavnog materijala na srpskom jeziku.⁷ Ovo administrativno uputstvo je utvrdilo uslove mandata i osnovnu organizaciju nezavisne komisije. Na osnovu ovog administrativnog uputstva, određeni su novi članovi koji su zamenili one koji više nisu bili na raspolaganju. Odlukom od 28. decembra 2009, ministar za obrazovanje, nauku i tehnologiju je formalno imenovao revidirani sastav članova nezavisne komisije.

Nezavisna komisija je svoju prvu sednicu održala 30. decembra 2009. Potom su osnovane dve radne grupe za izradu akcionog plana i poslovnika o radu. Akcioni plan⁸ je usvojen 29. januara 2010. Nezavisna komisija je 19. februara 2010. usvojila i svoj Poslovnik o radu,⁹ a 25. februara 2010. usvojila je Operativne modalitete i kriterijume za pregled i reviziju.¹⁰

Opseg ovog izveštaja

Ovaj izveštaj ima nameru da pruži celokupan pogled na rad nezavisne komisije. Najpre je objašnjena metodologija rada. Potom su u detalje izneti nalazi komisije. Nalazi najpre razmatraju opšti okvir osnovnog i srednjeg obrazovanja po nastavnom programu Republike Srbije i njegov odnos sa postojećim kosovskim nastavnim programom. Zatim se detaljno razmatraju konkretni zaključci i nalazi, po predmetima i razredima. U razmatranju nastavnog programa na srpskom jeziku, komisija je zaključila da je određeni broj nastavnih predmeta pokazao slične ili iste probleme. Zbog toga su detaljni nalazi organizovani prema tim sličnim problemima. Svaka vrsta problema je dalje detaljno razrađena po razredima, stavkama iz nastavnog programa i po odgovarajućim udžbenicima.

Detaljni nalazi razvrstani su u sledeće kategorije:

⁶ Odluka Vlade Kosova o Nezavisnoj komisiji, br. 08/81, od 10. septembra 2009.

⁷ Administrativno uputstvo br. 37/2009 o Nezavisnoj komisiji za pregled nastavnog materijala na srpskom jeziku. Napominjemo da konačni tekst ovog administrativnog uputstva nosi datum 20. januar 2010.

⁸ Videti Aneks _____ ovog izveštaja.

⁹ Videti Aneks _____ ovog izveštaja.

¹⁰ Videti Aneks _____ ovog izveštaja.

- Udžbenici iz tehničkih i drugih predmeta,
- Udžbenici Srpskog jezika i književnosti,
- Udžbenici Muzičke umetnosti,
- Udžbenici iz Istorije,
- Udžbenici iz Geografije.

Svrha ovakvog razvrstavanja bila je da svaki tip problema dobije odgovarajuć i tip reakcije ili rešenja.

Završni deo izveštaja iznosi detalje o merama i aktivnostima koje treba da preduzme Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju kako bi se obezbedila usklađenost nastavnog programa i udžbenika na srpskom jeziku sa Ustavom Kosova i odgovarajuć im zakonodavstvom. Nezavisna komisija očekuje da kontinuitet primene nastavnog plana i programa i udžbenika koje je izradilo Ministarstvo za obrazovanje Republike Srbije bude obezbeđen kroz sprovođenje ovih mera i aktivnosti. Ovo će omogućiti da sva deca koja prate nastavu na srpskom jeziku mogu da nastave da pohađaju osnovnu i srednju školu bez ometanja u iščekivanju da se izrade potpuno usklađeni nastavni program i udžbenici na srpskom jeziku, zasnovani na kosovskom okviru za nastavni program.

Osnovni dokumenti koji čine bazu za rad nezavisne komisije dati su u različitim priložima ovog izveštaja. To su Akcioni plan, Poslovnik o radu, Operativni modaliteti i kriterijumi za pregled i reviziju, kao i spisak svih pregledanih udžbenika.

Metodologija

Sveobuhvatna metodologija Nezavisne komisije

Nezavisna komisija za pregled nastavnog materijala na srpskom jeziku („komisija“) održala je svoj prvi sastanak u novom sastavu 30. decembra 2009. godine. Od tog sastanka, komisija se sastala još 6 (šest) puta. Uz to, 19. februara 2010. godine, imenovana je potkomisija za pripremu materijala i organizaciju neophodnu za izvođenje procesa pregleda. Taj pregled je obavljen tokom radionice koja je održana u Budvi, u Crnoj Gori. Komisija je završila sveobuhvatni izveštaj o pregledu nastavnog materijala na srpskom jeziku na svom sedmom sastanku, 24. juna 2010. godine.

Sve odluke komisije su donete punim konsenzusom. Pored toga, tokom rada komisije preovladavala je pozitivna atmosfera, sa konstruktivnim debatama i kooperativnim pristupom radu komisije. Prvi predsedavajuć i komisije je izabran između predstavnika odabranih od strane poslanika Skupštine Kosova koji su držali funkcije rezervisane ili garantovane za zajednicu kosovskih Srba. Svim sastancima je predsedavao predsedavajuć i komisije i svaki sastanak je poštovao dogovoreni dnevni red. Zbog jezičke raznolikosti u komisiji, albanski, srpski i engleski su bili radni jezici tokom sastanaka, i svi materijali su se po potrebi prevodili na ova tri jezika.

Usvojena metodologija za pregled nastavnog materijala.

Komisija je prikupila svu dokumentaciju o nastavnom planu i programu i sve udžbenike koji se koriste u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju na srpskom jeziku na Kosovu. Ove materijale su prikupili članovi komisije i njihovi pomoćnici uz podršku Evropskog centra za pitanja manjina (ECMI). Celokupna dokumentacija o nastavnom planu i programu i svi udžbenici sakupljeni su iz izvora na Kosovu.

Komisija je pregledala većinu nastavnog materijala na srpskom jeziku, tj. nastavni plan i program i udžbenike, tokom radionice održane u Budvi, od 25. do 28. marta 2010. godine. U toku svog rada, članovima komisije je pomagalo osoblje Evropskog centra za pitanja manjina (ECMI), kao i jedan manji broj stručnjaka, za šta je komisija u punom sastavu dala pristanak. Komisija je završila pregled nastavnog plana i programa i udžbenika na srpskom jeziku za svaki razred posebno, u skladu sa odredbama usvojenih operativnih modaliteta i relevantnim odredbama Ustava Republike Kosovo.

Tokom održavanja radionice, osnovane su četiri radne grupe gde je svaka odražavala raznolikost sastava celokupne komisije. To je omogućilo da se zadaci oko pregleda podele po razredima. Svaka radna grupa je bila zadužena za određeni broj izabranih razreda, i imala je za zadatak da pregleda celokupni nastavni plan i program i sve udžbenike koji se koriste u tim razredima. Radne grupe su sačinile pojedinačne izveštaje za svaki udžbenik i nastavni plan i program koji su predstavljali moguć i razlog za zabrinutost u pogledu dogovorenog kriterijuma za pregled (ustavne odredbe) i operativnih modaliteta.

Tokom pregleda je ustanovljeno da određeni broj udžbenika nedostaje. Kao rezultat toga, rad nije u potpunosti završen. Identifikovani su i kasnije pribavljeni nastavni planovi i programi i udžbenici koji su nedostajali, i njih je potom potkomisija pregledala tokom maja 2010. godine. Potkomisija je pripremila prvi nacrt ovog sveobuhvatnog izveštaja koji je podnet komisiji u punom sastavu za završne izmene i dopune i kako bi se postigao dogovor o daljim merama i aktivnostima koje treba da se preduzmu.

Nalazi – po pojedinačnim pitanjima

Nastavni plan i program – opšta pitanja

Komisija je pregledala nastavni plan i program Republike Srbije od 1. do 12. razreda i naišla na dva opšta pitanja koja zahtevaju posebnu pažnju: strukturne razlike u odnosu na postojeć i kosovski nastavni plan i program, i predmet veronauke. Ova dva pitanja su posebno tretirana u donjem delu teksta.

U pogledu sadržaja srpskog nastavnog plana i programa, komisiji je bilo teško da nađe direktne reference koje se odnose na specifične lekcije i da prati specifične aspekte lekcija koje nisu bile u skladu sa Ustavom Republike Kosovo. Obično su teme u nastavnom planu i programu opširno definisane i očekivani rezultati učenja su opisani u generalnim izjavama. Jedino kada je detaljno pregledala udžbenike nastavnog plana i programa za određeni razred, komisija je bila u mogućnosti da identifikuje i da iskaže direktne reference za sporna pitanja oko usklađenosti sa Ustavom Kosova. Zbog toga se ovaj izveštaj uopšteno bavi pitanjima nastavnog plana i programa, a ne svakim razredom posebno. To je urađeno za probleme koji se odnose na udžbenike predstavljene u donjem delu teksta.

Nastavni plan i program – strukturna pitanja

Početna napomena se tiče strukturne razlike između obrazovnih sistema Kosova i Srbije. Podela školovanja u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju na Kosovu primenjuje model 5+4+3, dok model primenjen u Srbiji ima strukturu 4+4+4.

Obrazovni sistem Kosova: Od avgusta 2000. godine novi model obrazovnog sistema 5+4+3 je zamenio strukturu 4+4+4, počev od 6 godina starosti. U isto vreme, obavezno obrazovanje je

prošireno sa 8 na 9 godina, shodno evropskim i međunarodnim trendovima u obrazovanju. Posebna pažnja je data 9. razredu kao orijentacionom razredu, u kojem učenici imaju priliku da utvrde stečeno znanje i veštine kombinovanjem teorijskih i praktičnih kurseva i aktivnosti. Raznovrsnost novih obaveznih predmeta i izbornih kurseva u nižem srednjoškolskom stepenu ima za cilj da pruži kvalitetnu osnovu za profesionalne težnje i sklonosti učenika i da ih izloži raznim iskustvima i izazovima učenja.

Srednjoškolsko obrazovanje se pohađa u višim srednjim školama, gde spadaju:

- **Opšte škole (gimnazija)** – u trajanju od tri/četiri godine i pružaju osnovu za širi, dublji i više specijalizovan proces učenja, uključujući i tu i usmeravanje učenika prema budućim oblastima od interesa i specijalizaciju.
- **Stručne škole** – u trajanju od 3 godine, pružaju stručno obrazovanje do srednjeg stepena kvalifikacija, koji omogućava svršanim učenicima da odmah nakon diplomiranja izađu na tržište rada, ali ne pružaju automatsku osnovu za prijem u visokoškolsko obrazovanje.

Na kraju višeg srednjoškolskog obrazovanja, svi učenici moraju da polažu standardizovani državni „maturski“ ispit ako žele da nastave studije u visokoškolskom obrazovanju. Državni maturski ispit se sastoji iz testa sa 100 pitanja sa višestrukim izborom odgovora, koji se održava dva puta godišnje, obično u junu i avgustu, i učenici moraju tačno da odgovore na 50% pitanja kako bi uspešno prošli ispit.

Obrazovni sistem Srbije: Osnovno (obavezno) obrazovanje traje osam godina, počev od 7 godina starosti, i podeljeno je u dva ciklusa, od kojih svaki traje po četiri godine. Pre ovih ciklusa, obavezan je period od godinu dana predškolskog obrazovanja. U Srbiji se primenjuje model 4+4+4.

Srednjoškolsko obrazovanje se pohađa u školama, u koje spadaju:

- **Opšte škole (gimnazija)** – akademska škola gde učenici pohađaju razne predmete, od naučnih do društvenih. Nakon završetka školovanja, polažu maturski ispit koji vodi do dobijanja srednjoškolske diplome.
- **Tehničke i stručne škole** – pružaju dvogodišnji, trogodišnji i četvorogodišnji stepen stručne spremlje sa svedočanstvom koje se izdaje po završetku svakog stepena. Predmeti obuhvataju opšte nastavne predmete kao i specifičnu stručnu nastavu.

U školama sa srpskim nastavnim planom i programom na Kosovu, srpski nastavni plan i program za osnovno obrazovanje (razredi 1.-4.) obuhvataju 20 časova nedeljno od kojih je 9 predviđeno za učenje srpskog jezika, književnosti, umetnosti, muzike i veronauke. Istorija počinje da se uči u 5. razredu. Broj školskih časova se povećava sa 27 na 30 od 5.-8. razreda i približno jedna trećina časova predviđena je za predmete sa „nacionalnim“ karakterom zajednice. Ovaj nastavni plan i program se primenjuje u celoj Srbiji, bez posebnog osvrta na kosovske Srbe. Udžbenici ne predstavljaju istoriju Kosova, nego prevashodno srpskog naroda kao celine, i ne obuhvataju deo savremene istorije (vremenski period od 1998. do sada) ili ga pokrivaju samo kroz opšte predstavljanje činjenica i datuma, bez analize. Učenici kosovski Srbi uglavnom uče o Albancima i njihovoj istoriji samo od drugog svetskog rata pa nadalje. A što se tiče geografije, deca uče da je Kosovo južna pokrajina Srbije gde živi najveći i deo albanske manjine¹¹.

¹¹ Izveštaj OEBS-a o manjinskim zajednicama na Kosovu u okviru sistema osnovnog i srednjeg obrazovanja, 2009.

Reforma obrazovnog sistema Srbije je počela 2001. godine i otvorila je mogućnost integracije sveobuhvatnog obrazovanja u strukturu nastavnog plana i programa, čime se školama pruža mogućnost da usklade 30% obaveznog nastavnog plana i programa za osnovne škole sa lokalnim potrebama i sa posebnim potrebama svojih učenika. Ova reforma će se takođe usredsrediti na obrazovne rezultate, napuštajući raniji isključivi i zakonski obavezujući fokus na sprovođenju predviđenog nastavnog plana i programa. Sa zaustavljanjem reforme, od 2004. godine pa nadalje, takođe se stalo i sa reformom nastavnog plana i programa, i primena jedinstvenog, prethodno proglašenog nastavnog plana i programa je ponovo ustanovljena kao zakonska obaveza. Obrazovni rezultati nisu više proglašavani za instrument usklađivanja obrazovnog procesa sa posebnim nastavnim potrebama raznih učenika.

Ne postoji obavezan centralno standardizovani maturski ispit za učenike koji uče prema srpskom nastavnom planu i programu na Kosovu.

Nastavni plan i program – veronauka (versko obrazovanje)

Srbija se 2001. godine opredelila za konfesionalni, odvojeni, više-verski model religijskog obrazovanja koji se predaje u javnom obrazovnom sistemu, sa sedam „tradicionalnih“ ili „istorijskih“ verskih zajednica: Srpska Pravoslavna Crkva (SPC), Rimokatolička Crkva, Islamska zajednica, Jevrejska zajednica, Slovačka Evangelistička Crkva, Reformatorska Hrišćanska Crkva i Evangelistička Hrišćanska Crkva u Srbiji (Vojvodini). Versko obrazovanje je na početku ponuđeno kao izborni predmet, sa alternativom biranja između verskog ili građanskog obrazovanja ili niti jednog od ovih predmeta u prvim razredima osnovne i srednje škole. Međutim, 2002.-2003. godine, novi propis je učinio obaveznim izbor jednog od ova dva predmeta.

Imajući u vidu da Ustav Kosova definiše Kosovo kao sekularnu državu,¹² komisija je odlučila da u potpunosti odbaci nastavni plan i program i udžbenike i kao rezultat toga ovo nije tretirano kao poseban predmet u preostalom delu dokumenta u vezi sa kriterijumom usklađenosti ili neusklađenosti konkretnog nastavnog plana i programa sa Ustavom Kosova.

Nalazi – po problemima i razredima

Udžbenici iz tehničkih i ostalih predmeta

- Razred: Treći i razred osnovne škole - Priroda i društvo
 - Knjiga: Priroda i društvo, udžbenik za treći i razred osnovne škole, Biljana Trebješanin, Biljana Gaćanović, Ljiljana Novković (2009), Beograd: Zavod za udžbenike.
 - Strane br. 82, 86 i 87: Problematični sadržaj je povezan sa mapama upotrebljenim u udžbeniku "Priroda i društvo". Država Kosovo predstavljena je kao deo Republike Srbije.
 - Knjiga: Priroda i Društvo – Radna sveska 1, Biljana Trebješanin, Biljana Gaćanović, Ljiljana Novković (2009).

¹² Ustav Republike Kosovo, član 8. – Republika Kosovo je sekularna država i neutralna je po pitanju verskih uverenja.

- Strane br. 50 i 70: Problematični sadržaj je povezan sa mapama upotrebljenim u udžbeniku “Priroda i društvo”. Država Kosovo predstavljena je kao deo Republike Srbije.
 - Knjiga: Moj prvi atlas. Priroda i društvo – Radna Sveska 3. Jovan Ilić , Milan Danilović , Milan Savić . (2004). Beograd: Zavod za udžbenike.
 - Strane br. 40-47, 49, 52-57: Problematični sadržaj je povezan sa mapama upotrebljenim u udžbeniku “Priroda i društvo”. Država Kosovo predstavljena je kao deo Republike Srbije.
- Razred: Četvrti razred osnovne škole – Matematika
 - Knjiga: Radni listovi iz matematike za 4 razred- Milosav Marjanović , Branislav Popović , Marijana Zelić , Aleksandra Mandić , 2006, Zavod za udžbenike Beograd.
 - Strana br. 103: Geografska oblast Srbije u kvadratnim kilometrima uključuje teritoriju Kosova – 88. 361 km².
- Razred: Četvrti razred osnovne škole – Priroda i društvo
 - Knjiga: Priroda i društvo- za 4 razred osnovne škole- Vinko Kovačević , Branka Beć anović , 2008, KLET.
 - Strane br. 6, 10, 11, 13, 18, 19, 28, 30, 33, 34, 36, 38, 40, 56, 64: Mape, sadržaji i opisi sadrže teritoriju Republike Kosovo kao deo Republike Srbije.
 - Knjiga: Proverenka – Kontrolna sveska za prirodu i društvo za 4 razred osnovne škole. Biljana Gać anović , Biljana Trebješanin, Ljiljana Novković , 2006, ZUB, 2006.
 - Strane br. 20-32; 40-46: Mape, sadržaji i opisi uključuju teritoriju Republike Kosovo kao deo Republike Srbije..
 - Knjiga: Istraživanka- Radna sveska uz udžbenik Priroda i društvo za 4 razred OŠ, Biljana Gać anović , Biljana Trebješanin, Ljiljana Novković , 2006, ZUB.
 - Strane br. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41: Mape, sadržaji i opisi uključuju teritoriju Republike Kosovo kao deo Republike Srbije..
- Razred: Šesti razred osnovne škole – Informatika i kompjuteri
 - Knjiga: Informatika i kompjuteri, Dragoljub Vasić , Dragan Marinčić i Miodrag Stojanović . Zavod, 2008, Beograd.
 - Strana br. 69: Mapa Srbije upotrebljena kao ilustracija ne navodi Kosovo kao zasebnu državu.
- Razred: Osmi razred osnovne škole – Francuski jezik
 - Knjiga: Hier et Demain – Francuski jezik - Vesna Fila, Milica Golubović -Taševska, 2007, ZUB.
 - Strane br. 36-3: mape Evrope i Republike Srbije uključuju teritoriju Republike Kosovo, bez navođenja Kosova kao zasebne države.
- Razred: Treć i razred srednje škole – Ustavna i društvena prava
 - Knjiga: Ustav i prava građana- Stevan Lilić , Svetislava Bulajić , 2006/2008 ZUB.
 - Strane br. 9-16: ne navodi se ustavni status Kosova;
 - Strana br. 130: unutar konteksta objašnjenja koncepta jedinstvene države u paragrafu 3 rečeno je da je Republika Srbija jedinstvena država sa dve pokrajine, Vojvodinom i Kosovom i Metohijom. To uključuje dodatno objašnjenje o tome da se Kosovo nalazi pod specijalnom vojnom upravom KFOR-a i civilnom upravom UNMIK-a u skladu sa Rezolucijom Saveta

bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244, stoga ovaj tekst ne priznaje nezavisnost Kosova od 2008 godine;

- Strana br. 136: u kontekstu predavljanja teritorijalnih autonomija u Srbiji, teritorija Kosova navedena je kao autonomna pokrajina unutar Republike Srbije;
- Strane br. 137 i 138, navedeno je poglavlje o “Kosovu i Metohiji” u kojem se teritorija Kosova smatra delom Republike Srbije;
- Strana br. 164: pri predavljanju Srbije, deo u vezi sa Republikom Srbijom koji se odnosi na teritorijalne autonomije, teritorija Republike Kosovo navedena je kao deo Republike Srbije, čime se krši član 1 Ustava.

Udžbenici iz srpskog jezika i književnosti

- Razred: Sedmi razred osnovne škole
 - Knjiga: Čitanka, Milka Andrić , 2009, Beograd: Zavod za udžbenike.
 - Strana br. 88: Problematični sadržaj je povezan sa pesmom koja koristi jezik koji potencira nasilje u u kontekstu freske u manastiru Gračanica – jezik ne promovise principe slobode i demokratije. On ne poziva na mir i toleranciju.
 - Strana br. 83-87: Problematični sadržaj se odnosi na pesmu u kojoj se koristi jezik koji potencira nasilje u kontekstu prikaza Boja na Kosovu – takav jezik ne promovise principe slobode i demokratije. Ne poziva na mir i toleranciju.

Udžbenici iz muzičke umetnosti

- Razred: Šesti razred osnovne škole
 - Knjiga: Muzička kultura, Olivera Đurić , 2008, Zavod, Beograd.
 - Strana br. 5: državna himna Srbije je uključena ali ne i himna Republike Kosovo.
- Razred: Sedmi razred osnovne škole
 - Knjiga: Muzička kultura, Gordana Stojanović , Milica Rajčević , 2009, Beograd: Zavod za udžbenike.
 - Strana br. 4: Himna koja se predaje učenicima je himna Republike Srbije.

Udžbenici iz istorije

- Razred: Peti razred osnovne škole
 - Knjiga: Istorija za peti razred, S. Ferjančić , D. Stefanović , Z. Nedeljković , 2007, udžbenik, odobreno.
 - Strana br. 57: Poglavlje “Rimska okupacija balkanskog poluostrva” ne pruža dovoljno informacija o Ilirskoj kulturi na Balkanu, niti je prilagođeno specifičnim istorijama drugih (nesrpskih) zajednica. Jedino pominjanje Ilira je u kontekstu “pljačkaša”.
 - Strane br. 76 i 77: U poglavlju “Dopuna za radoznale” tekst navodi hrišć ansku veru kao najvažniju veru.
- Razred: Peti razred osnovne škole

- Strana: Istorijska čitanka sa radnom sveskom , S. Ferjančić , D. Stefanović , Z. Nedeljković , 2007, odobreno.
 - Sadržaj ove knjige ostaje posvećen “nacionalnim” temama specifičnim za zajednicu. Ova knjiga se koristi širom Srbije, bez ikakve specijalne reference u vezi sa kosovskim Srbima.
 - Ilustracije upotrebljene u knjizi ne promovišu mir i toleranciju.
 - Knjiga sadrži verske reference.

- Razred: Šesti razred osnovne škole
 - Knjiga: Istorija za šesti razred, Rade Mihaljčić , Zavod, 2008-2009 Beograd.
 - Nedostatak bilo kakve reference o ranije postojećoj ilirskoj/albanskoj populaciji na Kosovu, niti o odnosima između srpskih i albanskih plemena tokom srednjeg veka.
 - Strana br. 43: Poglavlje o slovenskim narodima i njihovim susedima navodi mnoge grupe (Grke, Rumune, Avare, Langobarde, Bavarce, Franke, Mađare) ali ne i Ilire/Albance.
 - Sadržaj udžbenika odražava isključivo srpsku perspektivu.
 - Strana br. 119: deo posvećen Boju na Kosovu odnosi se na Srbe koji su vodili bitku protiv “Turaka”, i ne pominje sve ljude koji su bili deo “Hrišćanske koalicije” koja se borila protiv otomanskog (muslimanskog) osvajanja.

- Razred: Sedmi razred osnovne škole
 - Knjiga: Istorija za sedmi razred osnovne škole, Dušan Bataković , 2009, Zavod za udžbenike, Beograd.
 - Strana br 68: Tekst govori o tome da se 1690. godine odigralo masovno Srba sa Kosova i Metohije i da su se, kao rezultat toga, Albanci iz severne i centralne Albanije naselili na Kosovu.
 - Strane br. 122 i 123: Tekst navodi da su Albanci podeljeni na muslimane i hrišćane i da su, zajedno sa bosanskim muslimanima, bili branioci Otomanskog carstva na Balkanu. Takođe navodi da su oni počeli da se menjaju pod uticajem svojih patriota iz inostranstva. Tekst takođe pominje ulogu Srbije i Crne Gore u Balkanskim ratovima.
 - Strana br. 174: Odnosi se na “Staru Srbiju” i navodi Albance kao Arbanase i opisuje ih kao muslimane koji su se naselili na Kosovu i Metohiji iz severne Albanije nakon 1690. godine.
 - Osim toga, tekst navodi da su Albanci stalno napadali Srbe sa ciljem da ih isteraju sa Kosova. Albanci su opisani kao pljačkaši crkava. Ovaj opis je uzet iz knjige Serafina Ristića (“Plač stare Srbije” štampane u Zemunu 1864. godine).
 - Strane br. 174 i 175: nastavlja da prikazuje Albance kao ljude koji su koristili nasilje protiv Srba.
 - Sadržaj knjige odražava isključivo srpsku perspektivu.

- Razred: Osmi razred osnovne škole
 - Knjiga: Istorija , Suzana Rajić , Kosta Nikolić , Nebojša Jovanović , 2005, ZUB.
 - Sadržaj udžbenika odražava isključivo srpsku perspektivu o istoriji kasnog 19. i ranog 20. veka.
 - Strana br. 58: Rat Albanaca za oslobođenje i opstanak u njihovim domovima na Kosovu opisan je kao pritisak uperen protiv srpskog naroda na Kosovu, što je, prema udžbeniku, pokrenulo Veliku seobu Srba, od 1876.-1912.

godine. Više nego pritisak i etničko čišćenje Srba od strane Albanaca, ovaj fenomen je, prema nepristrasnim istorijskim izvorima, u većoj meri zavisio od premeštanja hrišćanskih populacija iz određenih teritorija unutar Otomanskog carstva.

- Strana br. 183: kada je predstavljena kriza iz 1981. godine, demonstracije kosovskih Albanaca na Kosovu iz 1981. godine za dobijanje ravnopravnog statusa Albanaca i statusa Republike unutar Jugoslovenske federacije, predstavljene su kao pokret za izdvajanje Kosova iz Jugoslavije. Pored toga, Albanci se pominju kao manjina, dok su, u stvarnosti, oni imali status nacionalnosti, prema Ustavu Jugoslavije iz 1974. godine. Period od 1981. do 1989. godine, kao i obračun sa albanskim intelektualcima i diskriminacija usmerena protiv Albanaca nisu predstavljeni. Neustavna suspenzija autonomije Kosova i prisajedinjenje Kosova od strane Srbije iz 1989. godine nisu navedeni u udžbeniku istorije. Ovaj period i demonstracije iz 1989. godine predstavljeni su jednom neodgovarajućom rečenicom, "kao reakcija na ustavne promene u Srbiji".
- Strana br. 188: Sadržaj udžbenika odražava isključivo srpsku perspektivu o razvoju Kosova u periodu 1998.-1999. godine.
- Strana br. 189: Politička mapa Republike Srbije uključuje teritoriju Republike Kosovo.

- Razred: Osmi razred osnovne škole

- Knjiga: Istorijska Čitanka, Branka Bećanović, Biljana Stojanović, 1993, ZUB.
 - Strana br. 135: Autonomne pokrajine prikazane su kao deo Srbije, kao federalne jedinice Jugoslavije, iako su Autonomne pokrajine imale direktnu zastupljenost i u Jugoslovenskoj Federaciji i u Republici Srbiji.
 - Strana br. 137: Najvažniji događaji iz istorije Kosova su izostavljeni i istorija je predstavljena na jednostran način čime se narušava Ustav Kosova, član 3.1.

- Razred: Osmi razred osnovne škole

- Knjiga: Istorija, Radna sveska- Suzana Rajić, Kosta Nikolić, Nebojša Jovanović, 2006, ZUB.
 - Udžbenik ne uključuje nikakve vežbe iz istorije Kosova koja pokriva period od 1878. godine do perioda nakon Drugog svetskog rata i moderne istorije.
 - Strane br. 55, 56 i 62: Mape Republike Srbije uključuju teritoriju Republike Kosovo.

- Razred: Drugi razred srednje škole

- Knjiga: Istorija, drugi razred srednje škole, prirodne nauke i matematika. Sima Ćirković, 2005, Zavod Beograd
 - Strane br. 75-77, 235, ... : Naslov navodi da je ovo istorija naroda Balkana, dok sadržaj razmatra samo istoriju srpskog naroda na Balkanu. O Kosovskom boju iz 1389. godine: predstavljena je bitka isključivo između Srba i Turaka – nikakva napomena o učestvovanju drugih naroda Balkana, uključujući i tu i Albance. Kada su u pitanju San-Stefanski mir i Berlinski kongres iz 1878. godine, ova knjiga tvrdi da je srpska delegacija želela da stekne kontrolu nad "Starom Srbijom", što se, između ostalog, odnosi i na Kosovo, što podržava problem naveden u knjizi, o ignorisanju sastava populacije u tim oblastima ili

- doprinosu Albanaca eventualnom raspadu Otomanske imperije, dok su razni drugi narodi pomenuti po imenu (Crnogorci, Bosanci, Bugari).
- Ne promoviraju harmoniju među građanima Kosova, i ne stvaraju razumevanje među njima.
- Razred: Drugi razred srednje škole
 - Knjiga: Istorija za drugi razred gimnazije i društveno-jezički smer. Smilja Marjanović - Dušanić i Marko Šuica, 2005, Zavod Beograd.
 - Strane br. 55, 198-204, 217: Sadržaj udžbenika odražava isključivo srpsku perspektivu o istoriji od 6. do 15. veka.
 - Strane br. 198-204: O Kosovskom boju iz 1389. godine: predstavljena je bitka samo između Srba i Turaka – nikakva napomena o učešću u drugim narodima Balkana uključujući i Albance.
 - Razred: Treći i razred srednje škole
 - Knjiga: Istorija za treći i četvrti razred srednjih škola. Kosta Nikolić, Nikola Žutić, Momčilo Pavlović, Zorica Špadijer, 2009, Beograd, Zavod za udžbenike.
 - Strana br. 41: Tekst glasi: "Život Srba postao je neizdrživ, i svakodnevno iseljavanje Srba postalo je stalna pojava, naročito između 1878. i 1881. godine, kada je teror od strane Albanaca bio u porastu [...]". Ostatak poglavlja tvrdi da su Srbi i Bugari bili proterivani i da su Kosovo i Makedonija bili naseljavani muslimanima. Tekst navodi: "Jedino je u ovom periodu postojalo narušavanje etničke ravnoteže između Srba i "Šiptara" (tj. Albanaca) na teritoriji Kosova i Metohije i severne Makedonije".
 - Strana 186: još jednom je upotrebljen termin "Šiptari" da bi se predstavili Albanci.
 - Sadržaj ove knjige predstavlja samo srpsku perspektivu o istoriji ovog perioda.

Udžbenici iz geografije

- Razred: Peti razred osnovne škole
 - Knjiga: Geografija za peti razred, Milovan Milivojević i Jelena Čalić, 2007
 - Strana br. 27: Ilustracija, koristi se mapa Srbije, Kosovo nije označeno granicama.
 - Strana br. 29: Meridijani i paralele na teritoriji Srbije
 - Strane br. 37 i 49: ilustracije
- Razred: Šesti razred osnovne škole
 - Knjiga: Udžbenik iz geografije za šesti razred, Rada Šitarica, Milutin Tadić, Zavod za udžbenike, 2008, Beograd.
 - Uopšteno, upotreba imena Kosovo i Metohija, koja navodi da je Kosovo deo Srbije u skladu sa Ustavom Srbije, i što je takođe predstavljeno na raznim mapama.
 - Strana br. 50: "Srbija (u Kosovu i Metohiji)". Navodi na strani 50 jasno izražavaju da je Kosovo deo Srbije.
 - Strane br. 61, 63, 64, 65: mape prikazuju Srbiju sa Kosovom u njenom sastavu.

- Razred: Šesti razred osnovne škole
 - Knjiga: Udžbenik Geografije za šesti razred, Rada Šitarica, Milutin Tadić , Zavod za udžbenike, 2009, Beograd.
 - Upotreba imena Kosovo i Metohija, koja navodi da je Kosovo deo Srbije u skladu sa Ustavom Srbije, i što je takođe predstavljeno na raznim mapama.
 - Strana br. 90: u navođenju procene populacije na Kosovu 2001. godine, ono se navodi kao Kosovo i Metohija. Mapa Srbije uključuje Kosovo kao njen deo.

- Razred: Osmi razred osnovne škole
 - Knjiga: Geografija, Srboljub Đ. Stamenković , Dragica R. Gatarić , 2007, ZUB.
 - Strane br. 1, 6, 7, 8, 9, 14, 29, 39, 48, 65, 100, 122, 124, 128, 148: Mapa Republike Srbije uključuje teritoriju Republike Kosovo.
 - Strana br. 9: susedne zemlje uključuju Albaniju i ne uključuju Kosovo. Geografska oblast u kvadratnim kilometrima Republike Srbije uključuje teritoriju Kosova.
 - Strana br. 13: U kontekstu geoloških promena uključena je informacija o Kosovu, koje je navedeno kao deo Srbije.
 - Strana br. 14: u kontekstu prirodnih dolina ona uključuje kosovsku dolinu i oblast Dukadžina kao deo Srbije. U tekstu je navedena kao Kosovska i Metohijska kotlina.
 - Strane br. 29-34: Informacija o kosovskoj dolini (Kosovska i Metohijska kotlina) navedena je u kontekstu Kosova kao srpske pokrajine.
 - Strana br. 61: u kontekstu planinskih venaca u Srbiji, Šar-planina je predstavljena kao deo Republike Srbije.
 - Strana br. 100: u delu koji razmatra izvore energije knjiga uključuje elektrane na Kosovu kao deo energetskog sistema Republike Srbije.
 - Strana br. 103: u kontekstu mineralnih resursa Republike Srbije, navedeni su rudnici u Mitrovici i Kišnici.
 - Strana br. 108: u kontekstu teške industrije u Srbiji, Fabrika baterija u Gnjilanu navedena je kao deo industrije Republike Srbije.
 - Strana br. 114: u kontekstu predstavljanja železničke mreže Republike Srbije, kosovske pruge predstavljene su kao deo železničke mreže Republike Srbije.
 - Strana br. 139: u kontekstu geografskih okruga Republike Srbije, okruzi Republike Kosovo predstavljani su kao deo Republike Srbije.

- Razred: Osmi razred osnovne škole
 - Knjiga: Geografija, Radna sveska, ZUB, Srboljub Đ. Stamenković , Dragica R. Gatarić , 2008, ZUB.
 - Strane br. 12-14: Srpski manastiri na teritoriji Kosova predstavljani su kao deo teritorije Republike Srbije.
 - Strana br. 51: unutar konteksta predstavljanja nacionalnih parkova, Nacionalni park Šar-planina predstavljen je kao deo Republike Srbije.
 - Strane br. 92-94: unutar konteksta predstavljanja manastira Gračanica i spomenika na Gazimestanu, oni su predstavljani kao deo teritorije Republike Srbije.

- Razred: Osmi razred osnovne škole
 - Knjiga: Geografska čitanka, Stevan M. Stanković , 2005, ZUB.

- Strane br. 5, 9, 13, 15, 18, 20, 22, 24, 27, 30, 33, 36, 38, 45, 52, 53, 56, 58, 59, 62, 64, 71, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, i 87: sadrže mape Republike Srbije koje uključuju teritoriju Republike Kosovo.
 - Strana br. 17: u kontekstu vežbi za merenje oblasti u m2 dolina, vežba o merenju kosovske doline je navedena kao deo Republike Srbije.

- Razred: Drugi razred srednje škole
 - Knjiga: Geografija za drugi razred gimnazije. Vladimir Đurić , 2007 Zavod Beograd.
 - Strane br. 50, 124, 126, 136, ... : sve mape i geografske reference u vezi sa Kosovom su političke, sa Kosovom navedenim kao delom Srbije.
 - Nakon NATO bombardovanja iz 1999. godine, knjiga navodi da je više od 230.000 Srba i nealbanaca napustilo Kosovo.
 - Kada se navodi brojačano prisustvo manjina, svi ljudi koji žive na Kosovu ubrojani su kao deo stanovnika Srbije.

- Razred: Treć i razred srednje škole
 - Knjiga: Geografija za gimnaziju, Mirko Grčić , Stevan Stanković , Ljiljana Gavrilović , Svetlana Radovanović , Milomir Stepić , Snežana Đurđić , 2008, Beograd: Zavod za udžbenike.
 - Strane br. 8 i 9: Kada opisuje Kosovo, udžbenik i dalje smatra Kosovo delom Republike Srbije. Pored toga, on govori o OVK kao o nelegalnoj organizaciji. Slika pokazuje ljude koji navode da Kosovo pripada Srbiji (Slogan: “Kosovo ostaje naše”).
 - Strane br. 11, 20 i 21: Mapa Srbije uključuje Kosovo. Tekst u ovom delu uključuje Kosovo kao deo Srbije.
 - Strana br. 12: Navodi se već e Kosovo i Metohija.
 - Strana br. 14: Mapa Srbije uključuje Kosovo.
 - Strana br. 15: paragraf koji se odnosi na Kosovo i Metohiju navodi da su najveć e svetske sile imale interes prema unutrašnjim pitanjima Srbije da bi podržale nezavisnost albanske manjine na Kosovu i Metohiji.
 - Strane br. 17, 18 i 19: Paragraf koji se odnosi na granice ne uključuje granice Kosova.
 - Strana br. 19: Paragraf priznaje da je Kosovo bilo pod međunarodnom administracijom nakon 1999. godine, ali navodi da međunarodna zajednica nije uspela da ostvari cilj, da donese mir i garantuje kontrolu granica.
 - Strana br. 36: navodi se Kosovo kao deo Srbije.
 - Strane br. 40, 41, 44, 62 i 72: Mape – Srbija uključuje Kosovo.
 - Strane br. 48, 50, 53-57, 60, 61, 68, 69: opis reka, jezera i planina na Kosovu, vegetacije i ostalih geografskih elemenata navodi Kosovo kao deo Srbije.
 - Napomena: Udžbenik je u potpunosti razmotren do 80. stranice, ali i ostatak teksta je pun referenci koje navode Kosovo kao deo Srbije u pogledu konteksta i mapa.

Mere i aktivnosti koje treba da budu preduzete

Pitanja nastavnog programa

Strukturna pitanja

Komisija smatra da je od suštinske važnosti da postoji jedan jedinstveni obrazovni sistem koji važi za sve zajednice na Kosovu.

Komisija nije našla puno problematičnih tačaka u vezi sa sadržajem nastavnog programa, ali glavni problem ostaje struktura nastavnog programa i potpuno različiti modeli koji se primenjuju na Kosovu i u Srbiji (5+4+3 model na Kosovu i 4+4+4 model u Srbiji). S obzirom da Vlada Kosova ne može uticati na bilo kakvu promenu u obrazovnom sistemu u Republici Srbiji, Komisija predlaže da Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije na Kosovu (MONT) razvije kompletan nastavni program na srpskom jeziku koji je u skladu sa Ustavom Kosova i Okvirom nastavnog programa na Kosovu.

Dok ne bude izrađen kosovski nastavni plan i program na srpskom jeziku, MONT mora da pripremi standardizovani maturalni ispit za polaganje po završetku 12. razreda na srpskom jeziku za učenike koji nastavu pohađaju na Kosovu na srpskom jeziku. Ovaj privremeni maturalni ispit zasniivać e se na postojeć em nastavnom planu i programu koji se koristi na srpskom jeziku, uz istovremeno izbegavanje spornih pitanja koja je ova komisija identifikovala.

Versko obrazovanje

Ovaj predmet nije u skladu sa članom 8 Ustava Republike Kosovo kojim se Kosovo definiše kao sekularna država. Stoga, predavanje ovog predmeta u javnim školama na Kosovu je u potpunosti odbijeno od strane komisije. Rešenje ć e biti deo kompletnog procesa razvoja nastavnog programa koje treba da preduzme MONT. Nastavni program na srpskom jeziku i udžbenici koji ć e biti izrađeni od strane MONT-a, neć e uključivati Versko obrazovanje kao deo javnog obrazovnog sistema u Republici Kosovo.

U zavisnosti od razvoja nastavnog programa na srpskom jeziku, MONT treba da donese odluku da neć e plać ati profesore verskog obrazovanja koji rade u školama na Kosovu.

Pitanja u vezi sa udžbenicima

Tehnički i ostali udžbenici

Kako je navedeno u nalazima po konkretnim pitanjima, glavne problematične oblasti su mape koje navode da je Kosovo i dalje deo Srbije. Smatrajuć i da nije izvodljivo da se obratimo proizvođač ima udžbenika u Srbiji sa zahtevom da se objave revidirane verzije postojeć ih knjiga, komisija predlaže da MONT distribuirati i naloži školama da na vidnim mestima postaviti mape Kosova u svim školama i učionicama u kojima se učenici obrazuju prema nastavnom planu Srbije i udžbenicima donetim iz Srbije.

Sobzirom na postojeć i nedostatak nastavnog materijala o ustavnom sistemu i pravima kosovskih građana u nastavi na srpskom jeziku, komisija predlaže da MONT izradi i distribuira nastavni materijal o Ustavu republike Kosovo na srpskom jeziku, kao i da pruži školama i nastavnicima uputstva o tome kako da koriste ovaj materijal.

Udžbenici iz srpskog jezika i književnosti

Dva problematična pitanja identifikovana od strane komisije u udžbeniku za sedmi razred odnose se na dve pesme uključene u udžbenik književnosti. Komisija predlaže da MONT naloži profesorima sedmog razreda da ne koriste ove dve pesme¹³ za vreme predavanja srpske književnosti učenicima na Kosovu.

Udžbenici iz muzike i umetnosti

Jedini nalazi komisije u udžbenicima muzike i umetnosti odnose se na udžbenike koji se koriste u šestom i sedmom razredu koji uključuju nacionalnu himnu Republike Srbije. S obzirom da kosovski Srbi imaju pravo na dvojno državljanstvo, komisija predlaže da MONT pripremi i distribuira profesorima muzike u šestom i sedmom razredu lekciju o nacionalnoj himni Kosova, koju će oni upotrebiti prilikom predavanja muzičke umetnosti učenicima na Kosovu koji se obrazuju prema nastavnom planu Srbije i udžbenicima donetim iz Srbije.

Udžbenici iz istorije

Osnovni nalazi komisije odnose se na predstavljanje raznih zajednica koje su u prošlosti činile populaciju prisutnu na Kosovu. Ovaj nalaz odnosi se na udžbenike koji se koriste od petog razreda osnovne škole pa sve do četvrtog razreda srednjih škola. Osnovno pitanje u ovom nalazu je to da udžbenici pripremljeni od strane Republike Srbije opisuju istoriju srpskog naroda, a ne istoriju teritorije koju danas zauzimaju savremena Srbija i Kosovo. Kao rezultat su proizašla razna suprotstavljena pitanja u vezi sa interpretacijom istorijskih događaja, viđenih iz perspektiva različitih zajednica koje danas žive na Kosovu.

Imajući u vidu značaj razvijanja harmonizovanih i mirnih odnosa među raznim zajednicama koje žive na Kosovu, komisija smatra da je od ključne važnosti da se izradi nastavni program za predmet istorije, koji odražava kulturnu raznovrsnost Kosova. Stoga komisija predlaže da MONT izradi kompletan nastavni program i udžbenike istorije na srpskom jeziku koji se bave istorijskim temama na način koji je u skladu sa Ustavom Kosova i Okvirom nastavnog programa na Kosovu.

¹³ Poeme o kojima je reč su (1) "Boj na Kosovu" od Ljubomira Simović a, strane 83-87, i (2) "Simonida" od Milana Rakić a, strana 88.

Komisija navodi da širina i dubina ovog pitanja moraju biti usklađeni sa potrebom da se osigura da se deci na Kosovu, koja stiču obrazovanje na srpskom jeziku, nastavi sa pružanjem javnog obrazovanja, u zavisnosti od odgovarajućih rešenja.

U tom cilju, Komisija predlaže da MONT započne konstruktivni dijalog sa nastavnim osobljem i pedagozima iz albanske, srpske i drugih zajednica koje žive na Kosovu kako bi se generisale ideje i iskoristio postojećih i zamah za razvoj nastavnog programa i udžbenika o istorijskim temama.

Kao privremenu meru, u zavisnosti od izrade potpuno usaglašenog novog nastavnog programa i udžbenika iz srpskog jezika, komisija predlaže da MONT dostavi uputstva profesorima istorije koji rade po nastavnom programu i udžbenicima Republike Srbije za 5,6,7 i 8. razred osnovne škole, kao i za 2. i 3. razred srednje škole, da uzmu u obzir nalaze komisije o udžbeniku kada pripremaju i drže svoje časove.

Udžbenici iz geografije

Osnovni nalazi komisije u vezi sa udžbenicima geografije koji se koriste u celom osnovnom i srednjem obrazovanju odnose se na mape koje se koriste i opise geografskih karakteristika koje predstavljaju Kosovo kao deo Republike Srbije. Smatrajućih i da nije izvodljivo da se obratimo proizvođačima udžbenika u Srbiji sa zahtevom da se objave revidirane verzije postojećih knjiga, komisija predlaže da MONT distribuirai i uputi škole da na vidnim mestima postavimape Kosova u svim školama i učionicama u kojima se učenici obrazuju prema nastavnom planu Srbije i udžbenicima donetim iz Srbije.

Komisija takođe navodi da je došla do saznanja da udžbenici geografije ne odražavaju uravnoteženu zastupljenost činjenica i brojčanih podataka kad je u pitanju Kosovo. Komisija predlaže da MONT uzme u obzir potrebu da se omogućii uravnotežena zastupljenost geografskih činjenica i brojčanih podataka prilikom razvoja kompletnog nastavnog programa na srpskom jeziku koji je u skladu sa Ustavom Kosova i nastavnim programom na Kosovu.

Objavljivanje izveštaja

Komisija predlaže da ministar za obrazovanje, nauku i tehnologiju obezbedi da ovaj sveobuhvatni izveštaj bude dostupan javnosti u verzijama na sva tri jezika – albanskom, srpskom i engleskom.